

MEȘTEȘUGURILE DIN CHILIA, CETATEA ALBĂ ȘI TIGHINA ÎN SECOLUL AL XVI-LEA

ION CHIRTOAGĂ

În 1484 Poarta, utilizând forțele principale ale Imperiului Otoman, a cucerit Chilia și Cetatea Albă. În 1538 ea a rupt din trupul Moldovei Tighina. O parte din populația orașelor supusă otomanilor a fost transferată în provinciile interioare ale imperiului, iar în locul exilaților au fost aduși militari turci. Din orașe, în primul rând din Cetatea Albă, au fost expulzați cei mai bogați oameni din rândurile negustorilor și meșteșugarilor, care constituie esența unei urbe. Cu toate pierderile demografice și economice care au însoțit instaurarea dominației otomane în regiune, Chilia, Cetatea Albă și Tighina continuau să fie centre de comerț și meșteșugărit.

În perioada de până la cucerirea otomană, la Chilia și Cetatea Albă meșteșugurile atinseseră un nivel destul de înalt de dezvoltare, cu prioritate în sfera prelucrării produselor agrare. Drept mărturie servesc mențiunile documentare despre existența în orașele respective a meșteșugarilor și întreprinderilor de profil. Spre exemplu, din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, la Chilia se întâlnesc mențiuni documentare despre: mori, brutării, morari, brutari etc. Ocupații de prelucrare a produselor agrare sunt menționate în sursele documentare până la începutul secolului al XIX-lea¹. Cea mai mare parte a morilor, înregistrate în 1570, în localitățile Moldovei ocupate de otomani, aparțineau orașenilor, în primul rând celor din Chilia și Cetatea Albă². Creșterea vitelor, care avea o răspândire largă în regiune, oferea produse de prelucrare pentru specializări, ca: măcelar, blănar, ciubotar. În legătură cu ramura viticulturii și producerea vinului din regiune se află și specialiștii pentru pregătirea butoaielor – butnarii. Dintre meșteșugurile care nu au tangență directă cu prelucrarea produselor agrare, în documente se întâlnesc specialitățile legate de croitorie și fierărie. În afară de aceasta, în documentele turcești din secolul al XVI-lea sunt menționate întreprinderi care produceau și vindeau o băutură răcoritoare, numită boza (1518)³, la Tighina – șei (1568)⁴.

¹ G. Pistarino, *Noti genovesi în Oltremare. Atti rogati a Chilia da Antonio di Ponzzo (1360-61)*, Bordighera, 1971.

² Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, fond I, r. 1, dos. 1046, f. 205-228.

³ M. Berindei, G. Veinstein, *Règlements fiscaux et fiscalité de la province de Bender-Aqkerman: 1570*, în „Cahiers du monde russe et soviétique”, Paris, 1981, p. 266, 310.

⁴ „Turcica. Revue des études Turques”, tom XIII, 1981, p. 290.

În a doua jumătate a secolului al XVI-lea se extinde producerea lumânărilor, a băuturilor pregătite din miere, orz (bere), mei (boza), care, fiind impozitate, aduceau sultanului venituri tot mai mari. În afară de acestea, la Cetatea Albă se producea săpun. În același oraș funcționau 20 de teascuri mari pentru producerea mustului din struguri⁵.

În urma săpăturilor arheologice s-a constatat că la Cetatea Albă și la Gura Bâcului de lângă Tighina o ocupație deloc neglijabilă a locuitorilor din regiune o constituia olăritul⁶.

Meșteșugarii, în primul rând fierarii, aveau instrumente destul de avansate.

În secolul al XVI-lea, meșteșugarii din Moldova, ca și cei din alte regiuni ale Europei de Sud-Est, au început să se unească în bresle numite esnaf, care aveau mai multe funcții⁷. Una dintre bresle, cea a șelarilor, e menționată la Tighina⁸. Breslele din orașele Moldovei ocupate de otomani erau susținute de puterea centrală, care le utiliza și pentru organizarea unei impozitări mai eficiente. Numărul specialităților de meșteșugari în comparație cu perioada precedentă a crescut foarte puțin, o mărturie certă că procesul de diviziune socială a muncii evolua încet.

În această perioadă, în interiorul orașului, meșteșugarii se așezau cu traiul pe criteriul profesional, indiciu caracteristic pentru perioada incipientă a dezvoltării meșteșugurilor. Ei locuiau și lucrau în mici clădiri, care serveau și ca prăvălii pentru desfacerea producției lor personale. Însă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, deși continuau să locuiască în unul și același cartier, pentru a face față concurenței, meșteșugarii se grupează în bresle separate. Breslele permiteau membrilor lor să lupte cu administrația otomană locală, care, potrivit firmanului lui Selim al II-lea, din 24 martie 1568, comitea abuzuri față de meșteșugari⁹.

În structura breslei otomane din secolele XVI–XVIII existau toate cele trei trepte: meșter, calfă (un sat cu acest nume este în circumscripția Tighina) și cirac, nume utilizat la români pentru desemnarea unui asociat (mai des în sens peiorativ). Tânărul care dorea să devină meșteșugar cu drepturi egale, de obicei începea să lucreze la un meșter și urca cunoscutele trepte de cirac și calfă. După ce executa o comandă specială, era primit în rândul meșterilor într-o atmosferă festivă. Pentru deschiderea unui atelier ori a unei prăvălii se cerea o autorizație specială. În structura de bresle din perioada respectivă se păstra un înveliș religios, care se trăgea din perioada anatoliană de până la otomani. În fruntea breslelor otomane se aflau șeihii. Dar, treptat, cărmuirea curentă a breslelor trece în mâinele căpeteniilor

⁵ *Catalogul documentelor turcești*, întocmit de Mihail Guboglu, vol. II, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1965, p. 280.

⁶ M. Berindei, G. Veinstein, *op. cit.*, p. 286, 310.

⁷ *Istoria narodnogo hozeaistva Moldovî (s drevneișih vremen do 1812 g.)*, Chișinău, 1976, p. 117.

⁸ *Ibidem*, p. 197.

⁹ *Catalogul documentelor turcești*, vol. II, p. 280.

breslelor, care aveau diferite nume turcești¹⁰. Șeful șelarilor din Tighina se numea seragea-bașa¹¹.

Evoluția meșteșugăritului și a breslelor era anevoioasă din cauza dominației otomane.

PROFESSIONS IN CHILIA, CETATEA ALBĂ AND TIGHINA IN THE XVITH CENTURY

Summary

The Ottoman Empire had conquered from Moldavia the fortresses of Chilia, Cetatea Albă (1484) and Tighina (1538). A part of the Moldavian population from the conquered cities prepared candles, drinks from honey, berley, millet, were involved in grinding and backing bread. In the XVith century the craftsmen from these cities associated in guilds made up of apprentices, journeymen and the master. The guild was managed by an honourific person (the sheik) and a real leader (the basha).

---

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ N. Todorov, *Balkanskii gorod XV-XIX vekov: soțial'no-ekonomiceskoe i demograficeskoe razvitie*, Moscova, 1976, p. 117.